Straipsniai

POETINIAI PARADOKSAI IR FILOSOFINĖS MINTIES UŽUOMAZGOS HESIODO *TEOGONIJOJE*

Naglis Kardelis

Vilniaus universiteto Klasikinės filologijos katedros lektorius

Herodotas antrojoje savo *Istorijos* knygoje teigia, kad Homeras ir Hesiodas „sukūrė helenams teogoniją"[1]. Keturi nemirtingi kūriniai – Homero *Iliada* bei *Odisėja* ir Hesiodo *Darbai ir dienos* bei *Teogonija* – suteikė poetinį pavidalą graikų mitologijai ir tūkstančiui metų suformavo pagoniškojo helenų išsilavinimo šerdį[2]. Iš minėto ketverto mitiniam graikų pasaulėvaizdžiui svarbiausia Hesiodo *Teogonija*: kalbant Herodoto žodžiais, būtent ji daugiausia prisidėjo „kuriant" helenų dievų pasaulį. Tačiau dėl keistos likimo ironijos Hesiodas ilgą laiką stovėjo Homero šešėlyje, o *Teogonija* – antrosios, vėlesnės[3] Hesiodo poemos *Darbai ir dienos* šešėlyje. Tokia dviguba *Teogonijos* užmarštis pasirodė esanti visiškai nepelnyta, todėl pastaraisiais dešimtmečiais šis mįslingas, šiurpiai žavus rupios poetinės faktūros kūrinys susilaukė daugelio tyrinėtojų dėmesio ir naujų interpretacijų. Labai meniškai ir filologiniu požiūriu tiksliai Audronės Kudulytės-Kairienės neseniai išversta į lietuvių kalbą *Teogonija*, reikia tikėtis, sulauks didesnio skaitytojų bei tyrinėtojų dėmesio ir Lietuvoje.

Ilgą laiką į Hesiodą buvo žvelgiama vien kaip į poetą didaktą, didaktinio epo kūrėją[4]. Stereotipinė jo kaip „liaudiškos", „folklorinės" išminties perteikėjo samprata neleido šio poeto kūryboje pastebėti originalaus mąstymo ženklų, autentiško santykio su žmonių ir dievų pasauliu, tradicijos inerciją ir formulinio kalbėjimo konvencijas įveikiančios poetikos. Tačiau pastaraisiais dešimtmečiais daugelio tyrinėtojų požiūris į Hesiodo kūrybą radikaliai pasikeitė. Nors tūkstantmetės indoeuropiečių poetinės tradicijos reikšmė Hesiodui akivaizdi ir jos neįmanoma nuneigti, mokslininkai dabar daugiau dėmesio kreipia į originaliosios, vien Hesiodui būdingos poetikos klodą, slūgsantį virš tradicinės poetikos klodo, siejamo su formuliniu kalbėjimu (turiu galvoje epines formules, kurios dažnai būna vartojamos beveik mechaniškai ir yra taip sustabarėjusios, jog praranda bet kokią išraiškos galią). Svarbu pabrėžti, kad šie klodai yra susipynę, nes, griežtai kalbant, originalioji Hesiodo poetika neegzistuoja skyrium nuo tradicinės poetikos: epinės formulės išlieka, bet, meistriškai įpintos į tinkamą kontekstą, jos atsi-

[1] Hdt. 2. 53: *poiēsantes theogoniēn Hellēsi*.
[2] Kardelis, 2002, 148–149; Pollitt, 1974, 44; 99, n. 16.
[3] Kardelis, 2002, 151, išn. 7.

[4] Apie šiuolaikinio ir antikinio požiūrių į didaktiką skirtumus žr.: *ten pat*, 155–156.

skleidžia kaip interpretuotos naujai – neretai ironiškai ir filosofiškai[5].

Iš kol kas dar nelabai gausių tyrinėjimų, bandančių naujomis akimis pažvelgti į Hesiodo poemas, paminėsime šiuos. Nagy savo fundamentaliuose darbuose *Graikų mitologija ir poetika* (Nagy, 1992)[6], *Pindaro Homeras: lyrinis epinės praeities pasisavinimas* (Nagy, 1990) ir daugelyje straipsnių atskleidė iki tol neįžvelgtą ir kai kurių mokslininkų vis dar nenorimą pripažinti Hesiodo poemų subtilumą, taip pat ryšį tarp indoeuropietiškojo (konvencinio, formulinio) poetikos klodo ir originaliosios Hesiodo poetikos. Calame savo veikale *Poetinės kalbos amatas antikinėje Graikijoje* (Calame, 1995), tyrinėdamas Hesiodo poemas, pritaikė semiotikos metodus. Wallace'as straipsnyje „Hesiodas ir Mūzų slėnis" (Wallace, 1974) įtikinamai parodė, kad poetas, negailestingai supeikdamas gimtojo Askros miestelio klimatą, kalba ne apie geografines realijas, o įkūnija daug subtilesnį poetinį sumanymą. Westas jau klasika tapusiame tyrinėjime *Rytinis Helikono šlaitas: Vakarų Azijos elementai graikų poezijoje ir mituose* (West, 1999) naujai ir kritiškai įvertina Artimųjų Rytų mitologijos bei poetinės tradicijos įtakas Hesiodui. Rytų įtakas *Teogonijos* autoriui svarsto ir Walcotas kiek senstelėjusioje, bet faktografiniu požiūriu reikšmės nepraradusioje studijoje *Hesiodas ir Artimieji Rytai* (Walcot, 1966). Cornfordas kontroversiškame veikale *Principium Sapientiae: graikų filosofinės minties ištakos* (Cornford, 1952), o Stokesas – straipsnyje „Hesiodo ir miletiečių kosmogonijos" (Stokes, 1962) suranda sąsajų tarp Hesiodo teogonijos ir Mileto filosofų kosmogoninių sistemų (ypač akcentuojama sąsaja tarp Hesiodo Chaoso ir Anaksimandro apeirono); Cornfordo ir jo sekėjų požiūriui oponuoja Rowe'as, poleminiame straipsnyje „'Archajinė' mintis Hesiodo kūryboje" (Rowe, 1983) tvirtinantis neįžvelgiąs Hesiodo poemose jokios filosofijos. Kirkas studijoje *Graikų mitų prigimtis* (Kirk, 1985) suranda aukso vidurį tarp Cornfordo ir Rowe'o pažiūrų, patį Hesiodo *Teogonijoje* aptinkamą genealoginį kosmoso vienovės modelį, kuris šiaip priklauso grynosios mitologijos sričiai, interpretuodamas kaip didelį graikų minties žingsnį filosofinių pasaulio vienovės įžvalgų linkme. Būtina paminėti ir įtakingą Doddso veikalą *Graikai ir iracionalumas* (Dodds, 1951), kuriame filologiniu požiūriu svarstoma Mūzų apsireiškimo Hesiodui scena, aprašyta *Teogonijos* pradžioje. Mūzų apsireiškimo autentiškumo klausimą studijoje *Proto atradimas: graikiškosios Europos minties ištakos* trumpai, tačiau svariai aptaria Snellis (Snell, 1960). Kai kurias *Teogonijos* mitologemas konceptualiai svarsto Burkertas: iš daugelio jo veikalų metodologiniu požiūriu bene įdomiausias yra *Struktūra ir istorija graikų mitologijoje bei ritualuose* (Burkert, 1982). *Teogonijos* kompozicijos ir poetikos klausimus veikale *Hesiodas* nagrinėja Lambertonas (Lamberton, 1988), įžvalgiai atkreipiantis dėmesį į Hesiodo ironiją ir tai, ką jis įvardija „Hesiodo cinizmu". Lietuvoje Hesiodo poemos, ypač *Teogonija*, dar mažai tyrinėtos. Būtina atkreipti dėmesį į labai išsamius ir filologiniu požiūriu informatyvius *Teogoni-*

[5] Antai epitetas *atrygetos*, kuris tradiciškai verčiamas lietuvišku atitikmeniu „bevaisis", yra nuolatinis ir sustabarėjęs, bet tinkamai parinktuose kontekstuose jis tarsi atgyja ir įgauna ironiško skambesio: plg. antai *Theog.* 131 ff., kur jūros epitetas „nederlinga" ironiškai kontrastuoja su, atrodo, nesibaigiančiu jūroje gyvenančių ir nesaikingai besidauginančių pabaisų vardijimu. Epitetas *kalliparėos* „gražiaskruostis, -ė" dėl dažno vartojimo yra praradęs raiškumą, bet *Theog.* 270 jis netikėtai atgyja ir priverčia skaitytoją nusišypsoti: mat čia kalbama apie „gražiaskruostes senes" (*graias kalliparėous*), kurias Keto pagimdė Forkijui; drauge meistriškai atskleidžiama šiurpiai graži dievų pasaulio realybė, kur jauni ir gražūs yra netgi tie dievai, kurie *ex officio* yra seni ir šlykštūs.

[6] Čia ir toliau nurodomi ne veikalo pasirodymo, o konkretaus leidimo metai (žr. straipsnio gale pridedamą literatūros sąrašą).

jos vertėjos A. Kudulytės-Kairienės komentarus (Hesiodas, 2002). Iš naujausių lietuviškų tyrinėjimų paminėtinas Kardelio straipsnis, svarstantis Mūzų apsireiškimo Hesiodui klausimą, kai kuriuos *Teogonijos* poetikos aspektus bei filosofinio mąstymo užuomazgas poemoje (Kardelis, 2002).

Šiame straipsnyje glaustai aptarsime kai kurių poetinių paradoksų sąsajas su filosofinės minties užuomazgomis *Teogonijoje*. Pradžioje būtina padaryti keletą mūsų nagrinėjamai temai svarbių metodologinių pastabų apie Hesiodo poetinio originalumo santykį, viena vertus, su paties poeto minimu Mūzų apsireiškimu jam ir, antra vertus, su tradicinės epo poetikos konvencijomis. Šis santykis gana sudėtingas ir problemiškas, todėl jį reikia plačiau aptarti. Pirma, jei Hesiodo minimas Mūzų apsireiškimas nėra poeto išgalvotas, tuomet natūraliai gali kilti klausimas, kaip Hesiodas, *pasyviai* perimantis informaciją iš deivių, gali atsiskleisti kaip *originalus*, kitaip tariant, *kūrybiškai aktyvus* kūrėjas. Antra, natūralu klausti, ar Hesiodas, kuris, kaip spėjame, yra pasyvus informacijos perėmėjas iš Mūzų, yra toks pat pasyvus ir tradicinės epo poetikos konvencijų atžvilgiu, t. y. nelinkęs šių konvencijų keisti savąja, originalia poetika. Trečia, jei iš *Teogonijos* teksto vis dėlto išaiškėja, kad Hesiodo poetika tikrai pakankamai originali, kitaip tariant, jis atsiskleidžia kaip *aktyvus kūrėjas*, vėlgi galima klausti, kaip šį *kūrybinį (poetinį) aktyvumą* Hesiodas suderina su savo *religiniu pasyvumu*, su savo nuolankumu Mūzoms ir pasyviu informacijos perėmimu iš jų. Tuo tarpu klausimas, ar Mūzų apsireiškimas Hesiodui autentiškas, o ne poetinės vaizduotės išgalvotas, yra labai sudėtingas ir jo čia negalime nagrinėti dėl vietos stokos[7]. Galime tik pažymėti, jog dauguma tyrinėtojų, ypač tų, kurie kritiškai nusiteikę išankstinių materialistinių nuostatų atžvilgiu, *a priori* neatmeta autentiško Mūzų (nesvarbu, kas jos būtų) apsireiškimo galimybės. Vis dėlto mūsų nagrinėjamai temai vienoks ar kitoks Mūzų apsireiškimo autentiškumo vertinimas nėra svarbus. Mums dabar svarbu parodyti, jog ir išgalvotas, ir tikras Mūzų apsireiškimas poetui yra nesunkiai suderinamas su jo kaip kūrėjo originalumu. Mat jei deivių pasirodymo Helikono kalne epizodas yra poetinė fikcija, tuomet ši fikcija, būdama tikrai paveikesnė už kitų Antikos autorių panašias poetines fikcijas, kuriose taip pat figūruoja Mūzos, neabejotinai liudija Hesiodo kaip kūrėjo originalumą – jau vien todėl, kad ji labai įtaigi, tokia įtaigi, kad rimčiausi filologijos ir filosofijos autoritetai pakliūva į poetinių apžavų pinkles bei visiškai rimtai svarsto šio apsireiškimo autentiškumo galimybę. O jeigu Mūzos tikrai pasirodė poetui ir jam kaip *prima facie* pasyviam stebėtojui perdavė tam tikrą dievišką informaciją, tuomet net ir tokia „pasyvi" poeto pozicija visiškai suderinama su jo kaip kūrėjo aktyvumu bei originalumu: juk ne kas kitas, o būtent Mūzos atvėrė Hesiodui poetinio įkvėpimo šaltinį, kuris ir tapo jo kaip kūrėjo *originalumo* ištakomis (prisiminkime semantinį ryšį tarp lotyniško žodžio *origo* „kilmė, pradžia, pradžios ištakos" ir žodžio *originalumas*).

Deivės atvėrė dainiui daug įdomesnę ir turtingesnę dievišką realybę, kuri ėmė maitinti jo kūrybines galias ir leido peržengti sustabarėjusias formulinio kalbėjimo konvencijas. Kitaip tariant, paklusnus dieviškos informacijos perėmimas iš Mūzų yra pasyvus tik iš pirmo žvilgsnio, nes būtent ši dieviška informacija ir leidžia poetui priartėti prie pačių kūrybingumo versmių, maitinančių kūrybinį aktyvumą bei originalumą. Be to, minėtas Herodoto teiginys, jog Homeras ir Hesiodas sukūrė („padarė") helenams teogoniją, nekeičia esmės, nes graikai poetinę kūrybą suvokė kitaip nei mes: ypač archa-

[7] Išsamią šio klausimo analizę žr.: Kardelis, 2002, 160–202.

jiniu ir ankstyvosios klasikos laikotarpiu jie aiškiai pabrėžė poezijos ryšį su *tiesa* (taigi ir su numanomai *teisinga* dieviška informacija), o poeto (kūrėjo) ir pranašo (tiesos sakytojo) funkcijos seniausiuoju laikotarpiu sutapo[8]. Vadinasi, poeto *gebėjimas sakyti tiesą* (pvz., perteikti teisingą dievišką informaciją) ir *gebėjimas kurti originalią poeziją* savaime neprieštarauja vienas kitam, nes tiesos ištakos (*origo*) ir kūrybinio *originalumo* ištakos giliausiuose savo pamatuose yra tos pačios, dieviškos, sutampančios su mūziškojo įkvėpimo šaltiniu[9]. Jei šis mūsų spėjimas teisingas, tuomet Hesiodas galėjo iš pradžių „pasyviai" perimti iš Mūzų tam tikrą dievišką informaciją, o vėliau šios informacijos dėka prisilietęs prie mūziškojo įkvėpimo versmių tapti kūrybiškai aktyvus bei originalus – tai paaiškintų Hesiodo sugebėjimą naujai, *aktyviai* perinterpretuoti sustabarėjusią epinę tradiciją, kuris (jei nesiremtume mūsų spėjimu apie tiesos versmių ir kūrybinio originalumo versmių tapatumą) būtų sunkiai suderinamas su poeto *pasyvumu* Mūzų perteikiamos informacijos atžvilgiu.

Paradoksalus prieštaravimas tarp *religinio pasyvumo*, kai poetas iš Mūzų nuolankiai perima dievišką informaciją, ir stebėtino *kūrybinio aktyvumo*, kai jis, tarsi pajutęs pranašumą prieš visus ankstesnius kūrėjus ir visas epines konvencijas, sakytume, praradęs bet kokį religinį nuolankumą, ima ironiškai šaipytis iš tradicinių istorijų apie dievus, turi ne tik poetinę, bet ir filosofinę dimensiją. Atskleidus ryšį tarp tiesos šaltinio ir kūrybinio originalumo šaltinio, tiksliau tariant, parodžius šių šaltinių tapatumą ir sutapimą su mūziškojo įkvėpimo versme, tampa aišku, kodėl poetikos paradoksai *Teogonijoje* pasitelkiami filosofiniams įsitikinimams reikšti. *Teogonija* – meniška poema, bet jos grožiui apibūdinti tiktų pastaba iš Aristotelio *Poetikos*: į ką mums nemiela žvelgti tikrovėje, į tai mes su malonumu žiūrime pačiuose tiksliausiuose atvaizduose, kaip antai į šlykščiausių gyvūnų pavidalus ir lavonus[10]. *Teogonijos* grožį galima įvardyti kaip *šiurpaus absurdo grožį*, t. y. tokį grožį, kai vaizduojamos senosios kartos dievybės yra *gražios pačiu savo baisumu ir šlykštumu*[11]. Šlykštumo ir baisumo grožis, sakytume, šlykštumo ir baisumo estetika, *Teogonijoje* turi dvejopą funkciją – estetinę (poetinę, pozityvią) ir etinę (filosofinę, negatyvią): poetas tuo pat metu sukuria šiurpaus grožio kūrinį, „išspausdamas" grožį iš baisumo ir šlykštumo, ir drauge išreiškia filosofines bei teologines savo pažiūras, nes šiurpiai gražūs kosminiai gaivalai ir senosios dievybės yra negailestingai nuvainikuojami, iš jų ironiškai išsišaipoma, netgi išsityčiojama. Svarbu pabrėžti, kad filosofinės ironijos efektą sukuria pati dievybių vaizdavimo estetika, pagrįsta oksimoroniniu grožio ir šlykštumo sutapatinimu.

Hesiodas, kuriam atsibodo tamsiųjų amžių sumaištis, brutalūs ir absurdiški senosios mitologijos vaizdiniai, ilgisi dzeusiškos tvarkos ir teisingumo (*dikė*), kurie tik subtiliai numanomi makabriško senųjų *Teogonijos* dievų šėlsmo fone, tačiau bus aiškiai įvardyti *Darbuose ir dienose*[12]. Mūzų įkvėptas dainius, poetinę *Teogonijos* raišką sujungęs su filosofine poemos potekste (šlykščiu senųjų dievų *grožiu* atskleidęs šlykštų, etiškai *negražų* moralinį jų veidą), tampa lyg ir Platono, kuris jau akivaizdžiai savo dialogų turinį koduoja pačia menine jų forma[13], pirmta-

[8] *Ten pat*, 174–182, ypač 176–177.

[9] *Theog.* 3 Mūzos vaizduojamos šokančios aplinkui tamsų šaltinį (*peri krēnēn ioeidea*) – šis vaizdas turi ne tik estetinį, bet ir gilų simbolinį matmenį.

[10] Arist. *Poet.* 4. 1448b 9 ff.

[11] Plačiau apie tai žr.: Kardelis, 2002, 203–207; Lamberton, 1988, 72–73.

[12] *Op.* 213–292.

[13] Apie dvejopą Platono dialogų kodavimą ir filosofinius meninės raiškos aspektus žr.: Kardelis, 2001.

ku. Savo filosofines idėjas (ar jų užuomazgas) reikšdamas poetiniais paradoksais, Hesiodas atsiskleidžia kaip labai subtilus kūrėjas, toli pralenkęs „folklorą", „liaudišką" išmintį ir epui būdingo nelabai raiškaus formulinio kalbėjimo konvencijas. Pasitelkęs estetinę šlykštaus grožio įžvalgą, Hesiodas paverčia oksimoroną universalia poetine priemone. Šis poetinio kalbėjimo dviprasmiškumas ir klastingumas, tai, ką Lambertonas vadina „Hesiodo cinizmu"[14], gimdo estetiškai žavią, bet filosofiniu požiūriu liūdnoką *Teogonijos* ironiją: pakanka prisiminti jau minėtas „gražiaskruostes senes"[15], ironiškai inversišką moterų palyginimą su tranais, o vyrų – su bitėmis darbininkėmis[16], „daug žinančią" Metidę, kurią Dzeusas apgauna ir praryja[17], Dzeuso žaibų uždegtą ugnies stichijos valdovą Tifoėją[18], juokingai iracionalų Gajos elgesį[19], nežinia iš ko „gimstantį" Chaosą[20] ir t. t.

Išvada būtų ta, jog būtent ironija ir filosofiškai gilūs poetiniai paradoksai yra tikrieji *Teogonijos* originalumo ženklai, atskiriantys šią poemą nuo dažniausiai anoniminės Artimųjų Rytų raštijos, o ne vien mažesnis pasikartojimų skaičius[21] ir sudėtingesnė kompozicija (pvz., *Teogonijos* žiedinių struktūrų analogijos randamos jau senovės Egipto literatūroje, antai Sankt-Peterburgo papiruse užrašytame „Pasakojime apie išsigelbėjusį iš sudužusio laivo"[22]).

Tačiau vienas keblus klausimas vis dėlto išlieka: kodėl Hesiodo originalumo ir subtilumo neįžvelgė patys graikai?

[14] *"Characteristically cynical Hesiodic voice"*: Lamberton, 1988, 66.

[15] *Theog.* 270.

[16] *Theog.* 594–599.

[17] *Theog.* 886–900.

[18] *Theog.* 853–868.

[19] *Theog.* 127, 160, 468–476, 627–628, 820–821, 883–884, 891; šios temos analizę žr.: Kardelis, 2002, 212.

[20] *Theog.* 116; temos analizę žr.: Kardelis, 2002, 243–244.

[21] Poetinis pasikartojimų statusas aptariamas šiuose darbuose: Black, 1992, 71–101, Kardelis, 2002, 220–222.

[22] Žr. Burkard, 1993, Burkard, 2001.

ŠALTINIAI

Aristotle, 1908–1952: *Works: The Oxford Translation*, translated under the editorship of J. A. Smith and W. D. Ross by J. I. Beare, I. Bywater, and others, 12 Vls., Oxford: Clarendon Press.

Herakleitas, 1995: *Fragmentai*, graikišką tekstą parengė, vertė, įvadą ir paaiškinimus parašė Mantas Adomėnas, Vilnius: Aidai / ALK.

Hesiod, 1861: *The epics of Hesiod*, with an English Commentary by F. A. Paley, London: Whittaker and Co.

Hesiod, 1964: *Theogony*, ed. M. L. West, Oxford: Clarendon Press.

Hesiodas, 2002: *Teogonija*, iš senosios graikų k. vertė, paaiškinimus parašė bei vardų rodyklę sudarė Audronė Kudulytė-Kairienė, baigiamąjį straipsnį parašė Naglis Kardelis, Vilnius: Aidai.

Hésiode, 1993: *Théogonie. Les travaux et les jours. Le bouclier*, texte etabli et traduit par Paul Mazon, Paris: Les Belles Lettres.

Plato, 1914–1935: *Works*, with an English Translation by R. G. Bury, H. N. Fowler, W. R. M. Lamb, R. Shorey, 12 Vls., London and New York: Harvard University Press (*Loeb Classical Library*).

Platonas, 1995: *Timajas. Kritijas*, iš graikų k. vertė, įvadą ir paaiškinimus parašė Naglis Kardelis, Vilnius: Aidai / ALK.

Platonas, 1996: *Faidras*, iš graikų kalbos vertė ir paaiškinimus parengė Naglis Kardelis, baigiamąjį žodį parašė Vytautas Ališauskas, Vilnius: Aidai / ALK.

[Pesudo-Longinas], 1997: *Knygelė apie pakylėtumą, kažkada Longinui priskirta*, suredagavo, išvertė į lietuvių kalbą bei naują problemų tyrinėjimą lietuviškai ir angliškai pateikė Henrikas Zabulis, Vilnius: Aidai.

LITERATŪRA

Alston, W., 1991: *Perceiving God*, Ithaca, NY: Cornell University Press.

Black, J., 1992: "Some structural features of Sumerian narrative poetry", *M. E. Vogelzang, H. L. J. Vanstiphout*, (eds.), *Mesopotamian epic literature: oral or aural?*, Lewinston: Edwin Mellen Press, 71–101.

Brague, R., 2001: *Ekscentriškoji Europos tapatybė*, iš prancūzų k. vertė Regina Matuzevičiūtė, Kristina Kazakevičiūtė, Vilnius: Aidai.

Burkard, G., 1993: *Überlegungen zur Form der ägyptischen Literatur: Die Geschichte des Schiffbrüchigen als literarisches Kunstwerk. Ägypten und Altes Testament 22*, Wiesbaden.

Burkard, G., 2001: "Shipwrecked Sailor", *D. B. Redford*, ed. in chief, *The Oxford Encyclopedia of Ancient Egypt*, 3 Vls., vol. 3, Oxford: Oxford University Press, 284–285.

Burkert, W., 1982: *Structure and History in Greek Mythology and Ritual*, Berkeley–Los Angeles–London: University of California Press.

Burnyeat, M., 1990: *The Theaetetus of Plato*, Indianapolis–Cambridge: Hackett Publishing Company.

Calame, C., 1995: *The Craft of Poetic Speech in Ancient Greece*, translated by J. Onion, Ithaca and London: Cornell University Press.

Cornford, F. M., 1952: *Principium Sapientiae. The Origins of Greek Philosophical Thought*, ed. K. C. Guthrie, Cambridge: Cambridge University Press.

Dodds, E. R., 1951: *The Greeks and the Irrational*, Berkeley and Los Angeles: University of California Press.

Eliade, M., 1978–1985: *A History of Religious Ideas*, 3 Vls., vol. 1: *From the Stone Age to the Eleusinian Mysteries*, translated from the French by W. R. Trask, A. Hiltebeitel and D. Apostolos-Cappadona, Chicago: The University of Chicago Press.

Feyerabend, P., 1982 (1978[1]): *Science in a free Society*, London: Verso.

Frankfort, H., et al., 1954 (1946[1]): *Before Philosophy: The Intellectual Adventure of Ancient Man*, Harmondsworth, Middlesex: Penguin.

Jacobsen, T., 1976: *The Treasures of Darkness: A History of Mesopotamian Religion*, New Haven and London: Yale University Press.

Kardelis, N., 2001: „Filosofiniai Platono stiliaus aspektai", *Literatūra* 43 (3), 41–56.

Kardelis, N., 2002: „Poetinė Hesiodo teologija", *Hesiodas, Teogonija*, Vilnius: Aidai.

Kirk, G. S., 1985 (1974[1]): *The Nature of Greek Myths*, Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books.

Lamberton, R., 1988: *Hesiod*, New Haven and London: Yale University Press.

Liszka, J. J., 1989: *The Semiotic of Myth: A Critical Study of the Symbol*, Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.

Nagy, G., 1990: *Pindar's Homer: The Lyric Possession of an Epic Past*, Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.

Nagy, G., 1992 (1990[1]): *Greek Mythology and Poetics*, Ithaca and London: Cornell University Press.

Pollitt, J. J., 1974: *The Ancient View of Greek Art: Criticism, History, and Terminology*, New Haven and London: Yale University Press.

Puhvel, J., 2001: *Lyginamoji mitologija*, iš anglų k. vertė Lina Būgienė, Vilnius: LLTI/ALK.

Rowe, C. J., 1983: "'Archaic' Thought in Hesiod", *Journal of Hellenic Studies* 103, 124–135.

Snell, B., 1960 (1953[1]): *The Discovery of the Mind: The Greek Origins of European Thought*, translated by T. G. Rosenmeyer, New York: Harper and Brothers.

Steiner, G., 1992 (1975[1]): *After Babel: Aspects of Language and Translation*, Oxford–New York: Oxford University Press.

Stokes, M. C., 1962: "Hesiodic and Milesian Cosmogonies", *Phronesis* 7, 1–37.

Vermeule, E., 1981: *Aspects of Death in Early Greek Art and Poetry*, Berkeley–Los Angeles–London: University of California Press.

Vernant, J.-P., 1962: *Les origines de la pensee grecque*, Paris: Quadrige / PUF.

Walcot, P., 1966: *Hesiod and the Near East*, Cardiff.

Wallace, P. W., 1974: "Hesiod and the Valley of the Muses", *Greek, Roman and Byzantine Studies* 15, 5–24.

West, M. L., 1994 (1992[1]): *Ancient Greek Music*, Oxford: Clarendon Press.

West, M. L., 1999 (1997[1]): *The East Face of Helicon: West Asiatic Elements in Greek Poetry and Myth*, Oxford: Clarendon Press.

Wolterstorff, N., 2000 (1995[1]): *Divine Discourse: Philosophical Reflections on the Claim that God Speaks*, Cambridge: Cambridge University Press.

Zabulis, H., 1997: „Veikalas ir jo epocha", *Knygelė apie pakylėtumą, kažkada Longinui priskirta*, Vilnius: Aidai.

POETICAL PARADOXES AND THE BEGINNINGS OF PHILOSOPHICAL THOUGHT IN HESIOD'S *THEOGONY*

Naglis Kardelis

Summary

The article investigates the philosophical meaning of poetical paradoxes in Hesiod's *Theogony*. The research differentiates between conventional, formulaic poetics of the Greek epic tradition and Hesiod's individual poetic strategies. In order to prove that Hesiod is a poet in the Greek sense of the word, i.e. an author of distinct personality and views, it is important to show that he goes far beyond the convention of traditional epic language that lacks in expression. First, the article presents an overview of the research made by different international scholars who argue for Hesiod's poetic originality and subtlety (the works of G. Nagy, C. Calame, G. S. Kirk, R. Lamberton and M. L. West are especially valuable in this respect). Moreover, it is stressed that the scholar of ancient philosophy, F. M. Cornford, has argued that Hesiod's theogony has much in common with the first Milesian cosmogonies, which are traditionally considered to be the very beginnings of Greek and Western philosophy. Following the discussion on the present state of Hesiodic studies, an attempt is made to link Hesiod's poetical language to his general world outlook and philosophical views. It is argued that the poetical and the philosophical layers in *Theogony* are closely interconnected. The article also deals with the issue of how Hesiod's *passive*, receptive attitude towards the Muses (if one accepts that the revelation of the Muses to Hesiod is a real fact rather than a poetic fiction) could be reconciled with his poetical *originality*, creative *activeness* and his apparent attempts to suggest a radical reinterpretation of the Greek mythological tradition. This paradox is resolved by drawing the reader's attention to the fact that the divine information *passively* received from the Muses becomes the source (*origo*, to put it in Latin) of Hesiod's poetical *originality* and creative *activeness*. The divine information provides Hesiod with the access to a richer and more interesting source of inspiration than the realm of common poetical convention. Having resolved the first paradox, the author of the article deals with the second, namely the fact that the gods of the older generation are portrayed as beautiful by way of their ugliness, i.e. they are considered to be beautiful not despite of, but because of their horrific ugliness. This fact is of great philosophical importance. Hesiod's poetic strategy is based on the identification of the divine beauty with the divine ugliness, which imbues the poem with strange poetic charm, thus achieving a purely *aesthetic* result. Furthermore, it features a profound *philosophical* dimension, which makes it possible for Hessiod to reject the archaic, pre-Olympian mythology in a subtle, ironic way, avoiding the explicit recourse to didacticism. The manner whereby Hesiod negates the absurd mythology and superstition of the Dark Ages in Classical Antiquity is, paradoxically, not didactic at all (contrary to what we could expect of the author of the didactic poem, *The Works and Days*). The conclusion is made that the nature of Hesiod's poetic strategy and the famous Hesiodic irony, which is also briefly discussed in the article, makes a case for Hesiod's subtlety and poetical originality.

Gauta 2002 09 10
Priimta publikuoti 2002 10 22

Autoriaus adresas:
Klasikinės filologijos katedra
Vilniaus universitetas
Universiteto g. 5
LT-2734 Vilnius
El. paštas: klasik.fil@flf.vu.lt